

Broj: 190-92-1-PŽS/15
Datum: 07.12.2015. godine

POSEBAN IZVJEŠTAJ

**POLOŽAJ DJECE U PORODICAMA SA ČETVORO I VIŠE DJECE
U REPUBLICI SRPSKOJ**

Decembar, 2015. godine

SADRŽAJ:

I	UVOD	2
I.1.	Ovlaštenja Ombudsmana za djecu Republike Srpske.....	2
II	CILJ, PREDMET, METODOLOGIJA I STRUKTURA ISTRAŽIVANJA.....	4
II.1.	Cilj istraživanja	4
II.2.	Predmet istraživanja.....	4
II.3.	Metode i instrumenti istraživanja	4
II.4.	Struktura istraživanja.....	5
III	PRAVNI OKVIR - MEĐUNARODNI AKTI	6
III.1.	UN Konvencija o pravima djeteta.....	6
IV	PRAVNI OKVIR - DOMAĆI PROPISI.....	7
IV.1.	Ustav Republike Srpske	7
IV.2.	Zakoni, drugi propisi i strateška dokumenta	7
V	ISTRAŽIVANJE – INTERPRETACIJA I ANALIZA PRIKUPLJENIH PODATAKA	10
V.1.	Prava i mjere podrške za zaštitu i unapređenje porodice i djece kroz pravnu regulativu Republike Srpske – republički nivo.....	10
V.2.	Vrste i obim ostvarivanja mjera podrške porodicama sa četvoro i više djece na nivou lokalnih zajednica u Republici Srpskoj.....	12
V.3.	Broj porodica i broj djece u porodicama sa četvoro i više djece u Republici Srpskoj	14
VI	DUBINSKI INTERVJU.....	17
VII	GRUPNA RASPRAVA NA OKRUGLOM STOLU.....	19
VIII	REZIME/ZAKLJUČAK.....	21
IX	PREPORUKE	23

I UVOD

Ono što je zajedničko za svaku porodicu, kao osnovnu i nezamjenljivu sredinu za razvoj djeteta, je briga za odrastanje djeteta u sredini u kojoj će mu biti obezbijeđeni uslovi za nesmetan razvoj. Za višečlane porodice ta briga je dodatna zbog nemogućnosti velikog broja ovih porodica da odgovore na potrebe djece i obezbijede im neophodne uslove za nesmetan razvoj i odrastanje.

Djeca imaju pravo na životni standard adekvatan njihovom fizičkom, mentalnom, duhovnom, moralnom i socijalnom razvoju,¹ međutim, imajući u vidu da ostvarivanje ovih prava zavisi od angažovanosti države i njenih mogućnosti, vrlo je važno da se u postojećim uslovima, briga o djeci, uključujući i djecu u višečlanim porodicama prepozna kao prioritet, i da se odgovarajućim sistemskim mjerama, pod istim uslovima, obezbijedi potrebna podrška porodici, kako bi mogla odgovoriti na potrebe djece ne samo u zadovoljavanju njihovih osnovnih već i razvojnih potreba.

Ako se pri tome ima u vidu, da prema zvaničnim statističkim podacima, Republika Srpska još od 2002. godine bilježi negativan prirodni priraštaj što ima različite i dalekosežne posljedice (konstantno smanjenje broja učenika, smanjenje radno sposobnog i fertilnog stanovništva, starenje stanovništva, i još mnoge druge), to se, i u postojećim ekonomskim uslovima, moraju uložiti dodatni naponi da se sistemskim mjerama obezbijedi odgovarajuća podrška i pomoć porodici.

I.1. Ovlaštenja Ombudsmana za djecu Republike Srpske

Nadležnosti Ombudsmana za djecu utvrđene su zakonom.² U obavljanju poslova iz svoje nadležnosti Ombudsman za djecu postupa u okviru Ustava, zakona i drugih propisa i opštih akata, kao i međunarodnih ugovora i opšteprihvaćenih pravila međunarodnog prava, rukovodeći se načelom pravičnosti i morala. Ombudsman za djecu:

- prati usklađenost zakona i drugih propisa u Republici Srpskoj koji se odnose na zaštitu prava djeteta s odredbama Ustava Republike Srpske, Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima djeteta i drugih međunarodnih dokumenata koji se odnose na zaštitu prava i interesa djeteta;

¹ UN Konvencija o pravima djeteta, član 27.

² Zakon o Ombudsmanu za djecu Republike Srpske, „Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 103/08. i 70/12.

- prati izvršavanje obaveza Republike Srpske koje proizilaze iz Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima djeteta i drugih međunarodnih dokumentata koji se odnose na zaštitu prava i interesa djeteta;
- prati primjenu svih propisa koji se odnose na zaštitu prava i interesa djeteta;
- prati povrede prava i interesa djeteta;
- zalaže se za zaštitu i promociju prava i interesa djeteta;
- predlaže preduzimanje mjera za zaštitu i promociju prava, kao i za sprečavanje štetnih postupanja koja ugrožavaju prava i interese djeteta;
- obavještava javnost o stanju prava djeteta;
- obavlja druge poslove utvrđene Zakonom o Ombudsmanu za djecu Republike Srpske³.

Ombudsman za djecu je ovlašten da Vladi, odnosno, Narodnoj skupštini podnese inicijativu za izmjenu ili dopunu zakona i drugih propisa i opštih akata. Takođe, Ombudsman za djecu je ovlašten i da organima državne uprave, organima, odnosno, službama jedinica lokalne samouprave, kao i drugim pravnim i fizičkim licima koja obavljaju poslove u vezi sa djetetom, predlaže preduzimanje mjera za sprečavanje štetnih postupanja koja ugrožavaju njihova prava i interese, da upozori na nepravilnosti, te da zahtijeva izvještaje o preduzetim mjerama⁴.

³ Zakon o Ombudsmanu za djecu, član 5.

⁴ Zakon o Ombudsmanu za djecu, član 7. i 9.

II CILJ, PREDMET, METODOLOGIJA I STRUKTURA ISTRAŽIVANJA

II.1. Cilj istraživanja

Cilj istraživanja je da se utvrdi da li postojeći normativni okvir i utvrđeni sistem podrške djeci i roditeljima u porodicama sa četvoro i više djece kroz propisana prava, mjere i obim podrške, kao i postupke njihovog ostvarivanja pred nadležnim ustanovama, pruža dovoljan nivo podrške porodici kako bi mogla odgovoriti na potrebe djece, imajući u vidu da, u svim aktivnostima koje se tiču djece, njihov najbolji interes treba da bude prioritet.

II.2. Predmet istraživanja

Predmet istraživanja je da se utvrde vrste i obim mjera podrške porodicama sa četvoro i više djece i postupak njihovog ostvarivanja u Republici Srpskoj prema važećim propisima u Republici Srpskoj.

II.3. Metode i instrumenti istraživanja

Prilikom prikupljanja podataka i njihove interpretacije i analize korišteni su:

- kvantitativni metod (unaprijed pripremljen upitnik) i
- kvalitativni – deskriptivni metod (pojedini dijelovi iz unaprijed pripremljenog upitnika, pravna analiza, dubinski intervju sa predstavnikom nevladinog sektora, grupna diskusija na okruglom stolu).

Prilikom istraživanja kao instrumenti korišteni su: unaprijed pripremljen upitnik za institucije i ustanove entitetskog i lokalnog nivoa u Republici Srpskoj, individualni dubinski intervju sa predstavnikom nevladinog sektora i grupna diskusija na okruglom stolu. Svi instrumenti su bili prilagođeni profesionalcima iz prethodno utvrđenih ciljnih grupa u cilju dobijanja što relevantnijih podataka, stavova i mišljenja.

II.4. Struktura istraživanja

Istraživanje je obuhvatilo:

1. Identifikaciju pravnog okvira – međunarodnog i nacionalnog;
2. Prikupljanje relevantnih podataka, stavova i mišljenja putem:
 - Unaprijed pripremljenog upitnika;
 - Dubinskog intervjua sa predstavnikom nevladinog sektora;
 - Grupne diskusije na okruglom stolu,
3. Analizu prikupljenih podataka, stavova i mišljenja.

III PRAVNI OKVIR - MEĐUNARODNI AKTI

III.1. UN Konvencija o pravima djeteta⁵

Član 2.

Države članice ove konvencije poštuju i osiguravaju prava sadržana u Konvenciji svakom djetetu pod njihovom jurisdikcijom, bez ikakve diskriminacije i bez obzira na rasu, boju kože, pol, jezik, vjeroispovijest, političko ili drugo uvjerenje, nacionalno, etničko ili socijalno porijeklo, imovno stanje, onesposobljenost, rođenje ili drugi status djeteta, njegovog roditelja ili zakonitog staratelja.

Član 3.

U svim aktivnostima koje se tiču djece od primarnog značaja su interesi djeteta bez obzira na to da li ih provode javne ili privatne institucije za socijalnu zaštitu, sudovi, administrativni organi ili zakonodavna tijela.

Države članice se obavezuju da djetetu osiguraju takvu zaštitu i brigu koja je prijeko potrebna za njegovu dobrobit, uzimajući u obzir prava i obaveze njegovih roditelja, zakonitih staratelja ili drugih pojedinaca koji su pravno odgovorni za dijete i preduzimaju u tom cilju sve potrebne zakonodavne i administrativne mjere.

Države članice se staraju da institucije, službe i ustanove koje su odgovorne za brigu ili zaštitu djece budu u skladu sa standardima koje su utvrdili nadležni organi, posebno u oblasti sigurnosti i zdravlja, i broju i podobnosti osoblja, kao i stručnog nadzora

Član 27.

Države članice priznaju pravo svakog djeteta na životni standard primjeren fizičkom, mentalnom, duhovnom, moralnom i društvenom razvoju deteta.

Roditelj(i) ili druga lica odgovorna za dijete imaju prvenstveno odgovornost da, u okviru svojih sposobnosti i finansijskih mogućnosti, obezbijede zivotne uslove potrebne za razvoj djeteta.

Države članice, u skladu s nacionalnim uslovima i svojim mogućnostima, preduzimaju odgovarajuće mjere za pomoć roditeljima i drugim licima odgovornim za dijete, radi ostvarivanja ovog prava i, u slučaju potrebe, obezbeđuju materijalnu pomoć i programe podrške, posebno u pogledu ishrane, odeće i stanovanja.

⁵ Bosna i Hercegovina je notifikacijom o sukcesiji preuzela UN Konvenciju o pravima djeteta 23.11.1993. godine („Službeni list RBiH”, broj: 25/93.).

IV PRAVNI OKVIR - DOMAĆI PROPISI

Prema Ustavu Republike Srpske, zakonima i drugim propisima Republike Srpske porodice sa djecom imaju posebnu zaštitu.

IV.1. Ustav Republike Srpske

Član 36.

Porodica, majka i dijete imaju posebnu zaštitu.

Brak i odnosi u braku i porodici uređuju se zakonom.

Pravo je čovjeka da slobodno odlučuje o rađanju djece.

Roditelji imaju pravo i dužnost da se staraju o podizanju i vaspitanju svoje djece.

Djeca su dužna da se staraju o svojim roditeljima kojima je potrebna pomoć.

Djeca rođena van braka imaju jednaka prava i dužnosti kao i djeca rođena u braku.

Maloljetnici o kojima se roditelji ne staraju, kao i lica koja nisu u mogućnosti da se sama staraju o sebi i zaštiti svojih prava i interesa, imaju posebnu zaštitu.

IV.2. Zakoni, drugi propisi i strateška dokumenta

Porodični zakon⁶ Republike Srpske utvrđuje da svako slobodno odlučuje o zaključenju braka, zasnivanju porodice i rađanju djece. U interesu slobodnog planiranja porodice, zaštite rađanja, razvoja i podizanja djece, Republika stvara potrebne uslove, organe i kadrove za pružanje savjeta roditeljima o svim značajnim pitanjima vezanim za njihova roditeljska prava i obaveze.⁷ Prema Porodičnom zakonu, porodica se definiše kao „*životna zajednica roditelja i djece i drugih srodnika*“⁸. Za potrebe ovog izvještaja, pod porodicom se podrazumijevaju „*roditelji i djeca*“.

Zakon o dječijoj zaštiti Republike Srpske⁹ utvrđuje listu prava u oblasti dječije zaštite i to:

- 1) naknada plate za vrijeme korištenja porodiljskog odsustva;
- 2) materinski dodatak;
- 3) pomoć za opremu novorođenčeta;
- 4) dodatak za djecu;
- 5) zadovoljavanje razvojnih potreba djece;
- 6) predškolsko vaspitanje i obrazovanje za djecu bez roditeljskog staranja, djecu sa smetnjama u razvoju i djecu na dužem bolničkom ječenju;

⁶ Porodični zakon Republike Srpske, „Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 54/02, 41/08. i 63/14.

⁷ Porodični zakon Republike Srpske, član 5.

⁸ Identičnu definiciju porodice daje i Zakon o socijalnoj zaštiti Republike Srpske, „Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 37/12, član 19.

⁹ Zakon o dječijoj zaštiti Republike Srpske, „Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 4/02, 17/08. i 1/09. član 10.

7) odmor i rekreacija dece do 15 godina starosti u dečijem odmaralištu.

Zakon o socijalnoj zaštiti Republike Srpske¹⁰, članom 11. daje mogućnost jedinicama lokalne samouprave da svojom odlukom, pored prava utvrđenih ovim zakonom, a u skladu sa potrebama stanovništva, može da utvrdi i druga prava i usluge, uslove i kriterijume za njihovo ostvarivanje. Prava u socijalnoj zaštiti su: novčana pomoć, dodatak za njegu i pomoć drugog lica, podrška u izjednačavanju mogućnosti djece i omladine sa smetnjama u razvoju, smještaj u ustanovu, zbrinjavanje u hraniteljsku porodicu, pomoć i njega u kući, dnevno zbrinjavanje, jednokratna novčana pomoć i savjetovanje¹¹. Korisnici socijalne zaštite su pojedinci, članovi porodice i porodica u cjelini.¹² Prava priznata ovim zakonom se realizuju novčavnim davanjima, socijalnim uslugama i drugim mjerama koje imaju za cilj zadovoljavanje socijalnih potreba korisnika socijalne zaštite.¹³

Politika unapređenja ranog rasta i razvoja djece u Republici Srpskoj za period od 2011. do 2016. godine,¹⁴ odlukom Vlade Republike Srpske definiše ciljeve politike, a to su: jačanje porodice, jačanje integrisanog pristupa ranom rastu i razvoju djece, kontinuirano obrazovanje profesionalaca, roditelja i javnosti, unapređenje rada sa djecom sa smetnjama u razvoju, podsticanje daljeg razvoja talentovane djece, unapređenje dostupnosti zdravstvenih, obrazovnih i socijalnih usluga, te stvaranje sigurnog životnog okruženja za djecu. Politika se zasniva na principima: najboljeg interesa djeteta, nediskriminacije, individualnog pristupa, učešća korisnika, usklađenosti intervencija sa razvojnim potrebama djeteta i principu intersektoralnosti i multidisciplinarnosti.

Strategijom razvoja porodice u Republici Srpskoj¹⁵ za period 2009-2014. godine, kao strateški cilj 1 je definisano: poboljšanje zakonskog položaja porodice te izmjene i dopune zakona u oblastima koje su povezane porodicom i porodičnim životom, a koje će poboljšati ukupno stanje i perspektive porodice, između ostalog i Porodični zakon, Zakon o dječijoj zaštiti, Zakon o radu. Ni jedan od navedenih zakona nije ušao u skupštinsku proceduru i nije usvojen za vrijeme važenja strategije.

Strategijom je utvrđeno i subvencionisanje boravka u predškolskim ustanovama za treće djetete, koje nije realizovano u svim lokalnim zajednicama.

Strategijom razvoja porodice utvrđeno je i da se rađanje trećeg i četvrtog djeteta treba posebno stimulisati materijalnim davanjima, nezavisno od materijalnog

¹⁰ Zakon o socijalnoj zaštiti Republike Srpske, „Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 37/12.

¹¹ Zakon o socijalnoj zaštiti Republike Spske, član 20.

¹² Zakon o socijalnoj zaštiti Republike Spske, član 9.

¹³ Zakon o socijalnoj zaštiti Republike Spske, član 10.

¹⁴ Odluka broj: 04/1-012-2-568/11

¹⁵ Strategija razvoja porodice usvojena je u Narodnoj skupštini 4.januara 2009.godine

položaja porodice. Prema podacima Javnog fonda za dječiju zaštitu novčana naknada isplaćuje se za trećerođeno i četvrtođeno dijete u iznosu od 600,00 KM odnosno 400,00 KM. U 2013.godini u statusu trećeg rođenog djeteta u porodici rođeno je 1193 djece, a u statusu četvrtođenog 211. U 2014. rođeno je trećerođene djece 1318, a četvrtođene 213.

Strategija definiše i sljedeće:

- planirati povećanje obuhvata djece korisnika prava na dodatak na djecu-proširivanjem cenzusa i uvođenjem novih kategorija djece po redu rođenja, ili po statusu i slično,
- planirati povećanje nominalnih iznosa dodatka za djecu. Tako bi dodatak za djecu, osim socijalno-zaštitnog, imao i pronatalitetni karakter i efekat.
- prava iz dječije zaštite realizovati kroz novčana davanja, ali u određenom procentu pružanjem usluga djeci i porodici, kao krajnjim korisnicima, uvesti obavezan dječiji dodatak na treće dijete do osamnaest godina života, bez obzira na imovinski cenzus.
- da bi se provodile mjere pomoći, podrške i podsticaja razvoja porodice, potrebno je izraditi bazu podataka koja će uključiti sve porodice, njihovu strukturu, materijalno stanje, socijalne probleme, obrazovanje, zaposlenje i slično.
- odgovarajućim zakonima regulisati mogućnost ostvarivanja radnog staža, zdravstvenog osiguranja i mjesečne naknade za roditelja koji se brine o djetetu sa teškim invaliditetom.

V ISTRAŽIVANJE – INTERPRETACIJA I ANALIZA PRIKUPLJENIH PODATAKA

V.1. Prava i mjere podrške za zaštitu i razvoj porodice i djece kroz pravnu regulativu Republike Srpske – republički nivo

Zakoni i drugi propisi Republike Srpske predviđaju sljedeća prava kojima se doprinosi zaštiti i razvoju porodice, a koja se u cjelini ili djelimično odnose i na porodice sa četvoro i više djece:

- Pravo na porodiljsko odsustvo, koje za prvo i drugo dijete traje 12 mjeseci, a za treće i svako naredno dijete, kao i za blizance traje 18 mjeseci.
- Zakon o radu Republike Srpske propisuje posebna prava za trudnice i majke, kao npr. mogućnost rada sa polovinom radnog vremena; zabrana noćnog rada za trudnice od šest mjeseci trudnoće i majke sa djetetom do jedne godine, itd.
- Sve žene u toku trudnoće (uključujući i porođaj) i djeca do navršениh 15 godina života imaju pravo na potpunu zdravstvenu zaštitu bez participacije.
- Za vrijeme korištenja porodiljskog odustva majka ima pravo na naknadu plate u visini prosječne plate koju je ostvarila u poslednja tri mjeseca prije otpočinjanja porodiljskog odsustva, odnosno, pravo na refundaciju plate za vrijeme korištenja porodiljskog odsustva. Javni fond za dječiju zaštitu Republike Srpske vrši refundaciju isplaćene neto plate za zadnjih osam mjeseci za prvo i drugo dijete, a za blizance, treće i svako naredno dijete 18 mjeseci.
- Materinski dodatak u iznosu od 30% prosječne neto plate po zaposlenom u privredi Republike Srpske, ostvarene u prethodnoj godini ostvaruje svaka majka, osim majke koja ima pravo na naknadu plate za vreme porodiljskog odsustva i koja ne ispunjava imovinski cenzus utvrđen ovim zakonom. Pravo na materinski dodatak ostvaruje se samo za prvo troje djece u trajanju od 12 mjeseci.
- Pravo na pomoć za opremu novorođenčeta ostvaruju roditelji za svako novorođeno dijete u porodici, bez obzira na materijalni položaj porodice, a iznos naknade je isti za sve, 250 KM.
- Pravo na dodatak za djecu - U skladu sa Zakonom o dječijoj zaštiti Republike Srpske, pravo na dodatak na djecu, kao novčano davanje, ima svaki građanin Republike, prvenstveno nezaposleni borac, vojni invalid I do III grupe invaliditeta, uživatelj porodične invalidnine, odnosno građanin koji ima prebivalište na teritoriji Republike Srpske, pod uslovima predviđenim ovim zakonom. Dodatak na decu pripada djeci najduže do navršениh 15 godina

života, ako su na redovnom školovanju. Pravo na dodatak na djecu ostvaruje se za drugo, treće i četvrto dijete u porodici u zavisnosti od materijalnog položaja porodice, rasporeda rođenja i uzrasta djece, na osnovu podnesenog zahtjeva. Dodatak na djecu pripada i za prvo dijete za koje je nadležni organ donio akt o razvrstavanju zbog ometenosti u razvoju, ako nije smješteno u ustanovu socijalne zaštite, djetetu bez roditeljskog staranja i djetetu čija porodica ostvaruje pravo na materijalno obezbeđenje prema Zakonu o socijalnoj zaštiti. Ova prava pripadaju djetetu do navršenih 19 godina života. Izuzetno, dodatak na djecu pripada djetetu poslije navršenih 19 godina života, sve dok je obuhvaćeno vaspitno-obrazovnim programom. Procenite i nominalne iznose cenzuza za ostvarivanje prava na dodatak na djecu utvrđuje direktor Javnog fonda za dječiju zaštitu Republike Srpske. U vrijeme pisanja ovog izvještaja, dječiji dodatak se isplaćuje za drugo dijete u iznosu od 35 KM, za treće dijete u iznosu od 70 KM, a za četvrto dijete u iznosu od 35 KM, za djecu iz osjetljivih kategorija 90 KM. Za ostvarivanje prava na dodatak na djecu imovinski cenzus je u 2015. godini povećan sa 75 KM na 81 KM za drugo dijete, sa 80 KM na 85 KM za treće dijete i sa 90 KM na 93 KM za četvrto dijete.

- Jednokratna novčana pomoć za rođenje trećeg i četvrtog djeteta - Vlada Republike Srpske donijela je dana 19.02.2015. godine Odluku o odobrenju plasmana sredstava predviđenih Budžetom Republike Srpske za 2015. godinu za realizaciju projekta: „*Fond treće i četvrto dijete*“, u iznosu od 900.000,00 KM. U skladu sa Zakonom o dječijoj zaštiti Republike Srpske, majkama sa prebivalištem u Republici Srpskoj, bez obzira na mjesto porođaja, odobrava se jednokratna novčana naknada u 2015. godini počevši od 01. januara 2015. godine i to za svako treće rođeno dijete iznos od 600,00 KM, a za svako četvrto rođeno dijete iznos od 450,00 KM. Plasman ovih sredstava vrši se preko Javnog fonda za dječiju zaštitu Republike Srpske koji, Ministarstvu porodice, omladine i sporta Republike Srpske dostavlja zahtjev za doznaku sredstava sa spiskom porodilja i to po postupku utvrđenim *Uputstvom o načinu i postupku isplate novčane naknade za novorođeno treće i četvrto dijete, a u skladu sa Odlukom o odobrenju plasmana sredstava Vlade Republike Srpske.*
- Projekat Vlade Republike Srpske za stambeno zbrinjavanje višečlanih porodica, odnosno porodica sa petoro i više djece, kroz izgradnju objekata za stanovanje za porodice koje nisu imale riješeno stambeno pitanje.
- Zadovoljavanje razvojnih potreba djece - Djeca do 15 godina starosti imaju pravo na pomoć u cilju podsticanja i zadovoljavanja razvojnih potreba, pod uslovima i na način utvrđen programom nadležnog organa Javnog Fonda dječije zaštite Republike Srpske. Programom su redovno obuhvaćena djeca iz višečlanih porodica.

- Predškolsko vaspitanje i obrazovanje za djecu bez roditeljskog staranja, djecu sa smetnjama u razvoju i djecu na dužem bolničkom lječenju;
- Odmor i rekreacija djece do 15 godina starosti u dečijem odmaralištu.

V.2. Vrste i obim ostvarivanja mjera podrške porodicama sa četvoro i više djece na nivou lokalnih zajednica u Republici Srpskoj

U pripremi ovog izvještaja, Ombudsman za djecu je sproveo istaživanje u opštinama/gradovima u kojima je, prema podacima Javnog Fonda za dječiju zaštitu Republike Srpske, evidentiran najveći broj djece iz ovih porodica, a koja su korisnici dodatka na djecu. Cilj ovog dijela istraživanja je bio da se utvrdi vrsta i stepen podrške djeci iz porodica sa četvoro i više djece na nivou lokalnih zajednica.

Jedan broj opština/gradova je donio posebne odluke kojima su utvrđena posebna prava samo za višečlane porodice, dok je jedan broj opština/gradova, u sklopu odluka o proširenim pravima iz socijalne zaštite, utvrdio i određena prava za višečlane porodice. Tako npr:

Skupština Grada Trebinja je donijela *Odluku o proširenim pravima u socijalnoj zaštiti*¹⁶ kojom je utvrđeno i pravo na jednokratnu novčanu pomoć za novorođeno treće, četvrto i svako naredno rođeno dijete.

Načelnik opštine Prnjavor je 12.01.2015. godine donio *Odluku o raspodjeli sredstava za treće i svako sljedeće rođeno dijete u 2015. godine*¹⁷. Prema članu 2. ove odluke, porodice koje imaju prebivalište na području opštine Prnjavor ostvaruju pravo na novčana sredstva za treće i svako sljedeće novorođeno dijete u 2015. godini, u jednokratnom iznosu od 500,00 KM.

Prema pisanom obavještenju Centra za socijalni rad Banja Luka od 12.10.2015. godine¹⁸ na nivou grada Banja Luka doneseno je devet odluka o proširenim pravima iz socijalne zaštite,¹⁹ koje uključuju i porodice sa troje, četvoro i više djece, tako da Grad Banja Luka podršku porodicama sa četvoro i više djece pruža kroz:

- Stipendiranje srednjoškolaca i studenata;
- Smeštaj djece u obdanište bez finansijskog učešća roditelja;
- Posebna budžetska linija za nabavku udžbenika za određen broj socijalno ugroženih članova „Udruženja 4+“;

¹⁶ „Službeni glasnik Grada Trebinja“, broj: 3/13

¹⁷ „Službeni glasnik opštine Prnjavor“, broj: 03/15

¹⁸ Centar za socijalni rad Banja Luka, pisano obavještenje, broj: 01-571.05-1-213/15 od 12.10.2015. godine

¹⁹ „Službeni glasnik Grada Banja Luka“, broj: 11/13

- Jednokratna novčana pomoć za poboljšanje uslova stanovanja u iznosu od 1.000,00 do 5.000,00 KM;
- Obezbjedenje prostorija za rad „Udruženja 4+“, sufinansiranje njihovih programskih aktivnosti i podrška projektima ovog udruženja koja se dodjeljuju putem javnog poziva.²⁰

Načelnik opštine Derventa je 16.12.2008. godine donio *Pravilnik o dopuni Pravilnika za dodjelu pomoći za porodice sa troje, četvoro i više djece* kojim je utvrđeno pravo na jednokratnu novčanu pomoć u iznosu od 600,00 KM za treće ili četvrto dijete sa prebivalištem na opštini Derventa.²¹

Na nivou opštine Teslić donesena je *Odluka o pravima na pomoć porodicama za treće, četvrto i svako naredno rođeno dijete* u vidu jednokratne novčane pomoći u iznosu od 500,00 KM.²²

Skupština opštine Ljubinje je 12.12.2014. godine donijela *Odluku o ostvarenju prava na jednokratnu novčanu pomoć i pomoć u naturi*, kojom se članom 2. utvđuje pravo na subvenciju i dodjelu jednokratne novčane pomoći radi poboljšanja životnog standarda i za, između ostalih navedenih, višečlane porodice koje su godinama bez zaposlenja i u siromaštvu. Jednokratna novčana pomoć je u visini od 150,00 KM.

Centar za socijalni rad Bijeljina je u svom pisanom obavještenju Ombudsmanu za djecu naveo: „*Na području grada Bijeljina, a na osnovu člana 11. Zakona o socijalnoj zaštiti, donesena je Odluka o proširenim pravima i uslugama u oblasti socijalne zaštite. Odluka je od strane Skupštine Grada Bijeljina usvojena 01.03.2013. godine, a primjenjuje se od 01.10.2013. godine. Ovom odlukom nisu predviđena posebna prava koja bi se odnosila za višečlane porodice. Takođe, na nivou grada Bijeljina ne postoji posebna odluka o pravima na pomoć porodicama za treće, četvrto i svako naredno rođeno dijete.*“²³

Pored redovnih prava iz dječije i socijalne zaštite, porodicama sa troje, četvoro i više djece, a u sklopu *Odluke skupštine opštine Modriča o proširenim pravima iz socijalne zaštite iz 2011. godine*, Centar za socijalni rad Modriča je pružao podršku prilikom upisa u školu, gdje su učenici iz višečlanih porodica bili oslobođeni plaćanja participacije. Pored toga, načelnik opštine Modriča je početkom 2015. godine donio *Odluku o odobravanju sredstava u cilju pomoći porodicama koje su u 2014. godini dobile treće, četvrto i svako naredno rođeno dijete*. Takođe, svake godine Centar za socijalni rad Modriča daje podršku i prioritet višečlanim porodicama prilikom

²⁰ Pisano obavještenje Grada Banja Luka od 26.10.2015. godine

²¹ Pisano obavještenje Centra za socijalnu zaštitu Derventa, broj 02-53-1779/15 od 16.10.2015. godine

²² „Službeni glasnik opštine Teslić“, broj: 12/14

²³ Centar za socijalni rad Bijeljina, pisano obavještenje, broj: 01/3-533.7-1-345/15 od 12.10.2015. godine

plaćanja autobuske karte, kupovini školskog pribora, kao i ostalim aktivnostima u cilju zadovoljavanja njihovih osnovnih potreba.²⁴

Odlukom o proširenim pravima iz oblasti socijalne zaštite opština Gradiška nisu predviđena neka posebna prava za višečlane porodice, niti je donesena posebna odluka o pravima na pomoć porodicama za troje, četvoro i više djece, osim što je: „Načelnik opštine Gradiška donio Odluku o dodjeli granta – podrška natalitetu (poklon čestitka za novorođeno dijete) kojom se za svako rođeno dijete izvaja iznos od 100,00 KM.“²⁵

Odlukom o stimulanju nataliteta na području opštine Brod utvrđeno je pravo na novčanu pomoć za sve bračne parove koji dobiju novorođenče, s tim da se razlikuju iznosi za porodice koje dobiju treće, četvrto i svako naredno dijete.²⁶

Na osnovu dobijenih podataka, može se zaključiti da se ostvarivanje prava porodica sa četvoro i više djece razlikuje u opštinama/gradovima u Republici Srpskoj i da je ovakvo stanje rezultat, tj. posljedica različitih finansijskih mogućnosti budžeta pojedinih lokalnih zajednica. Ne umanjujući značaj uloženi napore i konkretnih mjera podrške, ipak, ovakvo stanje otvara pitanje ravnopravnog i jednakog pristupa pravima djece koja su rođena i odrastaju u različitim lokalnim zajednicama. Iz dostavljenih odgovora proizilazi da su mjere podrške u velikoj većini novčane i jednokratne, dok je veoma mali procenat opština/gradova sa dugoročnim mjerama podrške. Kao dugoročnu mjeru, uglavnom su opštine/gradovi utvrdili oslobađanje roditelja od plaćanje naknade za usluge obdaništa i to u cjelosti ili u određenom dijelu.²⁷ Međutim, mora se istaći da su anketirane opštine/gradovi, koje su utvrdile određena prava za djecu iz višečlanih porodica, ta prava priznala svakom rođenom djetetu, bez obzira koje je dijete po redu rođenja u porodici.

V.3. Broj porodica i broj djece u porodicama sa četvoro i više djece

U Republici Srpskoj trenutno ne postoji jedinstvena službena baza podataka iz koje bi bili dostupni podaci o broju porodica i broju djece iz porodica sa četvoro i više djece u cijeloj Republici Srpskoj. Rezultati popisa stanovništva u Bosni i Hercegovini koji su preliminarno objavljeni ne sadrže ove podatke. Stoga su u istraživanju korišteni podaci iz službenih evidencija Javnog fonda za dječiju zaštitu Republike Srpske. Međutim, ovim podacima su obuhvaćene samo porodice kojima je priznato pravo na dodatak na djecu. Zbog toga, prikazani podaci ne odražavaju stvarno stanje, jer pravom na dodatak na djecu nisu obuhvaćene sve porodice, nego samo porodice

²⁴ Centar za socijalni rad Modriča, pisano obavještenje, broj: 01/2-530/73-15 od 23.10.2015. godine

²⁵ Centar za socijalni rad Gradiška, pisano obavještenje, broj: 01/53-34/15 od 20.10.2015. godine

²⁶ „Službeni glasnik opštine Brod“, broj: 34/13

²⁷ Podatak iz istraživanja udruženja građana.

koje su ispod imovinskog cenzusa potrebnog za ostvarivanje prava na dodatak na djecu, što znači da je broj porodica sa četvoro i više djece znatno veći.

Prema ovim podacima, u Republici Srpskoj evidentirano je 1826 porodica sa četvoro i više djece i 7869 djece u ovim porodicama. Uduženja roditelja sa četvoro i više djece, a takva udruženja su registrovana u brojnim lokalnim zajednicama, procjenjuju da u Republici Srpskoj ima oko 5000 porodica sa četvoro i više djece.

- **Pregled broja porodica korisnika dodatka na djecu u kojima živi četvoro i više djece u Republici Srpskoj²⁸:**

Opština/grad	Broj porodica	Opština/grad	Broj porodica	Opština/grad	Broj porodica
Prijedor	146	Laktaši	48	Vukosavlje	13
Kozarska Dubica	27	Prnjavor	65	Derventa	31
Krupa	7	Srbac	40	Modriča	61
Novi Grad	49	Čelinac	45	Petrovo	4
Kostajnica	4	M. Grad	26	Brod	29
Oštra Luka	15	Jezero	3	Teslić	83
Banja Luka	148	I. Kupres	1	Bijeljina	141
Gradiška	70	Ribnik	19	Lopare	17
Kneževo	22	Šipovo	21	Ugljevik	21
Kotor Varoš	54	Doboj	97	Pelagićevo	8
Donji Žabar	10	Han Pjesak	7	Berkovići	13
Šamac	20	Bratunac	27	Gacko	11
I.N. Sarajevo	4	Zvornik	71	Ljubinje	9
Višegrad	16	Vlasenica	15	Nevesinje	38
Pale	24	Milići	9	Foča	31
Rogatica	28	Osmaci	11	Kalinovik	2
Rudo	12	Srebrenica	12	N. Goražde	1
Sokolac	16	Šekovići	15	Trnovo	0
I. Ilidža	9	Trebinje	39	Čajniče	9
I.S.Grad	2	Bileća	50	-	-
UKUPNO PORODICA U REPUBLICI SRPSKOJ					1826

Tabela: 1

²⁸ Javni Fond za dječiju zaštitu Republike Srpske, baza podataka za septembar 2015. godine.

- Pregled broja djece u porodicama sa četvoro i više djece koji su korisnici prava na dodatak na djecu²⁹:

Broj djece koja žive u porodici	Broj porodica	Broj djece
4	1461	5844
5	248	1240
6	74	444
7	23	161
8	9	72
9	5	45
10	4	40
11	1	11
12	1	12
UKUPNO DJECE	1826	7869

Tabela: 2

²⁹ Javni Fond za dječiju zaštitu Republike Srpske, baza podataka za septembar 2015. godine.

VI DUBINSKI INTERVJU

Dubinski intervju sa gospođom Oliverom Nedić, predsjednicom UG „Budućnost 4+“ iz Doboja i nastavnicom u Osnovnoj školi „Sveti Sava“ u Doboju.

Prema podacima UG “Budućnost 4+” na području Doboja živi oko 80³⁰ porodica sa četvoro i više djece, a u cijeloj Republici Srpskoj oko 5000. Djeca iz ovih porodica su različitog uzrasta i to su djeca koja se uspješno bave sportom, plesom, muzikom, folklorom, izuzetno su uspješni u školi – u nastavnim i vannastavnim aktivnostima, itd. Govoreći o materijalnom položaju ovih porodica ističe da je njihov položaj veoma težak i da je to najozbiljniji problem s kojim se suočavaju višečlane porodice. Težak materijalni položaj ovih porodica i svakodnevni egzistencijalni problemi direktno utiču na održanje prihvatljivog nivoa osnovnih porodičnih funkcija. Ovakvom stanju doprinosi i veoma visok stepen nezaposlenosti roditelja iz višečlanih porodica. Prema podacima ovog udruženja, oko 80% roditelja iz višečlanih porodica u Doboju je nezaposleno, a 20 do 30 porodica ne posjeduje adekvatan stambeni smještaj. Oko 15 porodica sa četvoro i više djece iz Doboja ima jedno ili dvoje djece (zavisno od uzrasta) koji imaju potrebu za uslugama dječijeg obdaništa. Pored toga, problemi s kojima se susreću ove porodice su i u oblastima: socijalne i zdravstvene zaštite i obrazovanja djece.

Efekti postojećih pronatalitetnih mjera u Republici Srpskoj nisu ispunile očekivanja. Republika Srpska još od 2002, trinaestu godinu uzastopno, bilježi negativan prirodni priraštaj, a ovakav nepovoljan trend kulminirao je 2007. godine, kada je zabilježena i rekordna recesija od -2,8 promila. Veoma je zabrinjavajuće da je pad stope nataliteta konstanta već nekoliko decenija, ali je zabrinjavajuća i aktuelna regresija ovih podataka iz godine u godinu. U naučno-istraživačkoj studiji „*Analiza demografske situacije i sprovođenja pronatalitetnih mjera i aktivnosti u Republici Srpskoj*” Savjeta za demografsku politiku RS (2008.)³¹ navodi se da su danas u Republici Srpskoj rađanja za više od 30% manja u odnosu na nivo potreban samo za smjenu generacija, odnosno da bi stopa ukupnog fertiliteta sa postojećih 1,5 djeteta po ženi dosegla potrebni nivo od 2,1 djeteta po ženi. U traganju za optimalnim paritetom brojnosti porodica, demografi Republike Srpske nalaze da bi, u slučaju da 22% porodica ima jedno, a isti toliki procenat dvoje djece, trebalo čak 56% njih koje bi se odlučile da okončaju svoju reprodukciju sa troje djece. Konstatuje se da je danas treće djeteta u Republici Srpskoj rijetka pojava, a četvrto veoma rijetka (prema podacima za 2007. godinu tek 15% novorođenčadi u Republici Srpskoj po redu je treće ili četvrto djeteta u

³⁰ Nije konačan podatak. Trenutno u fazi izrada baze podataka.

³¹ *Analiza demografske situacije i sprovođenja pronatalitetnih mjera i aktivnosti u Republici Srpskoj*, Savjet za demografsku politiku RS (2008.), Ministarstvo porodice, omladine i sporta

porodici). Pomoć koja se dobija kroz pronatalitetne mjere više je usmjerena na zaštitu od siromaštva, odnosno na aktivnost kojom se pomaže porodici da zadovolji osnovne potrebe i to jednokratno, a ne kao dugoročne mjere koje utiču na izgradnju svijesti roditelja kako bi razumjeli potrebu našeg društva za povećanjem broja stanovnika.

Porodice sa četvoro i više djece trebaju konkretne mjere podrške. Prije svega kroz povećanje stope zaposlenosti roditelja. U tom kontekstu, veoma je važna i adekvatna podrška obrazovanju i stipendiranju majki iz ovih porodica kako bi nakon završenog školovanja mogle doprinjeti većoj samoodrživosti domaćinstva. Potrebne su mjere podrške adekvatnom stambenom zbrinjavanju koje se mogu realizovati i kroz subvencionisanje kamata na stambene kredite; zatim, utvrđivanje višečlanosti porodice kao posebnog kriterija prilikom bodovanja za sticanje prava na stipendiranje djece i subvencionisanje naknada za korištenje usluga obdaništa. Konkretno u Doboju, neopodno je što hitnije izmirivanje finansijskih obaveza u vezi sa Odlukom Skupštine opštine Doboj iz 2012. godine o jednogodišnjoj pomoći za treće dijete u porodici u iznosu od 100 KM mjesečno.

Udruženja građana mogu biti kvalitetan partner institucijama sistema u identifikaciji potreba i mogućim efikasnim mjerama i pravcima za unapređenja stanja u ovoj oblasti. Ministarstvo uprave i lokalne samouprave Republike Srpske je podržalo Udruženje porodica sa četvoro i više djece Republike Srpske kako bi se *“nastavio rad na poboljšanju kvaliteta života višečlanih porodica.”*³² Takođe, i Ministarstvo porodice, omladine i sporta Republike Srpske je podržalo rad ovog udruženja i u svom pismu podrške navodi: *„Ministarstvo porodice, omladine i sporta daje podršku Udruženju porodica sa četvoro i više djece Republike Srpske u realizaciji planirane aktivnosti usmjerene na uspostavljanje saradnje sa svim lokalnim zajednicama u Republici Srpskoj u kojima postoje registrovana udruženja porodica sa četvoro i više djece, a koja prije svega ima za cilj poboljšanje uslova života ovih porodica na lokalnom nivou.”*³³

Višečlanost porodice je izazov na kojeg društvo mora odgovoriti dugoročnim sistemskim mjerama kroz populacione politike kako na lokalnom, tako i na entitetskom nivou.

³² Ministarstvo uprave i lokalne samouprave Republike Srpske, broj: 10.3-04-69/15 od 17.06.2015. godine

³³ Ministarstvo porodice, omladine i sporta Republike Srpske, broj: 20.05/660-452/15 od 16.06.2015. godine

VII GRUPNA RASPRAVA NA OKRUGLOM STOLU

Ombudsman za djecu Republike Srpske, kancelarija u Doboju, u saradnji sa Udruženjem građana „Budućnost 4+“ iz Doboja, organizovao je Okrugli sto 07.10.2015. godine na temu „*Položaj djece i roditelja u porodicama sa četvoro i više djece*“.

U radu okruglog stola učestvovali su: gradonačelnik Doboja, pedagozi iz dobojskih osnovnih škola, roditelji iz višečlanih porodica, zatim predstavnici: Centra za socijalni rad Doboje, Područne kancelarije Republičkog pedagoškog zavoda u Doboju, Udruženja za pomoć djeci s posebnim potrebama i Udruženja građana „Budućnost 4+“. Cilj okruglog stola je bio da prepozna probleme i potrebe višečlanih porodica na području Doboja, te predložiti mjere za poboljšanje uslova i kvaliteta života djece i roditelja u ovim porodicama. Tokom aktivne diskusije učesnici su istakli neophodnost donošenja novih i usklađivanje postojećih sistemskih rješenja koja će podjednako tretirati problematiku višečlanih porodica bez obzira na opštinu prebivališta. Takođe, svi učesnici su se složili da je neophodna snažnija međuinstitucionalna saradnja svih aktera lokalnog i republičkog nivoa kako bi se osigurali što bolji uslovi za život, razvoj i obrazovanje djece u ovim porodicama. Zaključci Okruglog stola koji su se odnosili za položaj djece i roditelja u porodicama sa četvoro i više djece su:

- Dosadašnja praksa pokazuje da prava višečlanih porodica moraju biti jedinstveno sistemski uređena odgovarajućim propisima u tijesnoj saradnji između organa/ustanova lokalne samouprave sa organima/institucijama republičkog nivoa.
- Pokrenuti inicijativu za dopunu postojeće Odluke o donaciji besplatnih udžbenika za učenike iz višečlanih porodica kod Ministarstva prosvjete i kulture Republike Srpske. Trenutno, pravo na besplatne udžbenike po ovoj odluci imaju samo djeca – učenici iz višečlanih porodica ako su postigli odličan uspjeh. Mišljenje učesnika okruglog stola je da ovo pravo treba proširiti na sve učenike – djecu iz višečlanih porodica bez obzira na uspjeh, a naročito ako se radi o djeci sa smetnjama u razvoju. Naime, uspjeh učenika u učenju je vrlo često rezultat uzročno-posljedične veze između porodičnih uslova i atmosfere i mogućnosti učenika da ostvari svoj puni potencijal.
- Prioritetno preduzeti aktivnosti na izradi baze podataka o svim porodicama sa četvoro i više djece i njihovih potreba, a ne samo onih porodica koje se nalaze stanju potreba socijalne podrške. Ukazivanjem na probleme višečlanih porodica koje su u stanju socijalne potrebe, na margini ostaju porodice koje nisu u toj kategoriji kao i potrebe djece iz ovih porodica koje su „višeg reda“, npr. posebna podrška talentovanoj djeci iz višečlanih porodica.

- Besplatne usluge obdaništa za svu djecu iz porodica sa četvoro i više djece.
- Jednokratna finansijska pomoć za treće i svako naredno dijete po istim kriterijumima za sve porodice bez obzira na mjesto prebivališta.
- Da se, između ostalih, definiše kao poseban kriterijum pri bodovanju višečlanost porodice prilikom zapošljavanja u javnom sektoru, a za poslodavce iz privatnog sektora da se utvrde posebne poreske olakšice pri zapošljavanju djece iz porodica sa četvoro i više djece.
- Da se u javnom sektoru, između ostalih, definiše kao poseban kriterijum pri bodovanju višečlanost porodice prilikom dodjele stipendije za djecu iz porodica sa četvoro i više djece koji pohađaju srednju školu ili studiraju, kao i posebne stipendije za majke iz ovih porodica koje se vanredno školuju u srednjim školama ili fakultetima s ciljem davanja podrške formalizaciji započetog obrazovanja budući da je zbog promjena u prioritetima kod majki došlo do prekida školovanja.
- Pomoć u stambenom zbrinjavanju porodica sa četvoro i više djece kroz stimulatívne kamate ili subvencionisanjem kamata na stambene kredite.
- U javnosti se, višečlane porodice prepoznaju kao egzistencijalno ugrožene porodice koje žive u neprimjerenim stambenim prilikama, a vrlo često i da su roditelji sami krivi za materijalno-finansijsko stanje u kojem se ove porodice nalaze. Međutim, u svakodnevnom životu su brojni primjeri izuzetno funkcionalnih višečlanih porodica, koji ostaju u sjenci potresnih primjera koji su medijski eksponirani. Stoga je neophodna kontinuirana informatívna kampanja o pozitivnim primjerima iz života višečlanih porodica, s ciljem razbijanja stereotipa i predrasuda i podizanja svijesti građana da višečlane porodice nisu problem nego jedan od najvažnijih resursa ekonomskog i društvenog razvoja.
- Podrška udruženjima građana čija djelatnost tretira problematiku porodica sa četvoro i više djece.

VIII ZAKLJUČAK

Ekonomska situacija u kojoj se danas nalazi porodica direktno se odražava na kvalitet ostvarivanja prava djece. Nedovoljna finansijska sredstva uzrokuju brojne problem koji nose rizike koji su u vezi sa:

- zadovoljavanjem osnovnih potreba djeteta,
- zadovoljavanjem razvojnih potreba djeteta,
- potrebama djeteta za socijalnom integracijom.

Rezultati ovog istraživanja pokazuju da u Republici Srpskoj postoje određene mjere i aktivnosti koje preduzimaju nadležni organi i ustanove entitetskog i lokalnog nivoa kao podršku porodicama sa četvoro i više djece i to kao pojedinačne ili kao mjere pronatalitetne politike. Vlada Republike Srpske je 13. avgusta ove godine usvojila *Informaciju o demografskom stanju sa prijedlogom mjera u okviru populacione politike u 2015. godini*, čiji je cilj održivi demografski razvoj Srpske. U Programu rada Vlade Republike Srpske za period od 2014-2018. godine dat je značajan osvrt na demografski razvoj Republike Srpske i u skladu s tim Vlada Republike Srpske će populacionu politiku i demografske probleme postaviti na nivo od strateškog nacionalnog značaja. Prema najavama, ovo pitanje će biti obuhvaćeno i u okviru *Strategije unapređivanja i razvoja podrške porodicama u Republici Srpskoj za period 2015-2020. godine*.

Istovremeno, i lokalne zajednice ulažu napore i preduzimaju određene mjere podrške i pomoći višečlanim porodicama.

Pored toga, većina obdaništa u Republici Srpskoj, čiji je osnivač grad/opština, uveli su kao jednu od mjera da, pri prijemu djece u obdanište, prioritet ima treće i svako naredno dijete u primarnoj porodici ili djeca čija su braća ili sestre već upisani u isto obdanište. Takođe, djeca iz višečlanih porodica u većini obdaništa u Republici Srpskoj su odlukama o subvencijama organa lokalne samouprave u cjelosti ili djelimično oslobođena plaćanja naknade za korištenje usluga obdaništa.³⁴ Veoma je ohrabrujuća činjenica da je, nakon održavanja Okruglog stola u Doboju u organizaciji Ombudsmana za djecu Republike Srpske, Skupština Grada Doboja, po prijedlogu gradonačelnika na svom oktobarskom zasjedanju, donijela *Odluku o subvenciji cijene usluge obdaništa za djecu iz višečlanih porodica sa prebivalištem na području grada Doboja*, te da su u fazi razmatranja ove gradske uprave i druge mjere podrške ovim porodicama.

U javnosti su sve prisutnija i upozorenja struke, da dosadašnja populaciona politika u Republici Srpskoj nije dala očekivane rezultate, uprkos relativno značajnim

³⁴ Podaci iz posebnog Istraživanja udruženja građana.

sredstvima iz republičkog budžeta i budžeta jedinica lokalnih samouprava. Između ostalog, ističu potrebu za aktivnim uključivanjem lokalne samouprave u populacionu politiku, efikasnijim provođenjem postojećih i utvrđivanjem novih mjera u cilju stvaranja pozitivne populacione klime i otklanjanje barijera za roditeljstvo uopšte.

S druge strane, predstavnici lokalne samouprave ističu kako opštine/gradovi nemaju dovoljno kapaciteta da samostalno ostvare ove ciljeve bez sveobuhvatnog uključivanja institucija entitetskog nivoa i sistemskog tretiranja postojećih problema.

Jednim brojem prijava Instituciji, kojima se ukazuje na povrede prava djeteta, ukazuje se da određena prava iz Zakona o dječijoj zaštiti Republike Srpske nisu pod istim uslovima omogućena svakom djetetu, tako da sva djeca ili nemaju jednak pristup utvrđenim pravima ili uopšte ne mogu ostvariti određena prava, kao što je pravo na materinski dodatak koje se ostvaruje samo za prvo troje djece ili pravo na dodatak na djecu koji se ostvaruje se za drugo, treće i četvrto dijete.

Prema podacima udruženja roditelja sa četvoro i više djece, a takva udruženja su registrovana u brojnim lokalnim zajednicama, zahtjeve za pomoć dobijaju svakodnevno, a odnose se na obezbjeđenje knjiga i školskog pribora, za ogrev, pomoć u liječenju, za podršku djeci sa smetnjama u razvoju. S obzirom da su finansijske mogućnosti udruženja vrlo ograničena, to su i njihove mogućnosti podrške ovim porodicama sve manje, i jedini način vide u sistemskim rješenjima koja će na bazi potreba ovih porodica definisati politike pomoći i podrške ovim porodicama u različitim oblastima.

Osnovni problem je, prema istim podacima, nezaposlenost roditelja usljed čega je znatan broj ovih porodica zavisao od socijalnih davanja. Jedan broj porodica su stalni korisnici novčane pomoći centara za socijalni rad. Pomoć koju prime usmjeravaju na prevladavanje trenutne situacije koju imaju, nabavka lijekova, ogreva, udžbenika i sl. Za brojne porodice, dječiji dodatak koji primaju je jedini izvor prihoda.

IX PREPORUKE

U skladu sa svojim ovlaštenjem utvrđenim članom 9. Zakona o Ombudsmanu za djecu Republike Srpske, a nakon sprovedenog istraživanja o položaju djece u porodicama sa četvoro i više djece, Ombudsman za djecu

Ministarstvu porodice, omladine i sporta predlaže³⁵ preduzimanje potrebnih mjera i aktivnosti u cilju podrške djeci iz višečlanih porodica, na način da:

- Preduzme potrebne mjere i aktivnosti na izradi **baze podataka** o svim višečlanim porodicama, te da se na osnovu utvrđenih potreba i realnih mogućnosti definišu prioriteti podrške;
- Preduzme potrebne mjere radi kontinuirane informativne **kampanje** o pozitivnim primjerima iz života višečlanih porodica s ciljem razbijanja stereotipa i predrasuda o tim porodicama i podizanja svijesti građana da višečlane porodice nisu problem nego jedan od najvažnijih resursa ekonomskog i društvenog razvoja;
- Definiše koje porodice su višečlane;
- Procjenom dosadašnjih mjera i aktivnosti i efekata njihove primjene, novom **Strategijom razvoja porodice**, između ostalog, identifikuju problemi porodica i djece iz višečlanih porodica u različitim oblastima ostvarivanja i zaštite njihovih prava, te da se na realno zasnovanim potrebama i realnim mogućnostima definišu dugoročne politike i prioriteti radi unapređenja položaja djece višečlanih porodica, definišu nosioci aktivnosti i rokovi za realizaciju postavljenih ciljeva;
- Da se kao poseban kriterijum za dodjelu stipendija između ostalih, definiše višečlanost porodice prilikom dodjele stipendija za djecu iz porodica sa četvoro i više djece koja pohađaju srednju školu ili studiraju, kao i posebne stipendije za majke iz ovih porodica koje se vanredno školuju;
- Pomoć u stambenom zbrinjavanju porodica sa četvoro i više djece kroz stimulatívne kamate ili subvencionisanjem kamata na stambene kredite od strane organa republičkog ili lokalnog nivoa.

³⁵ Preporuka Ombudsmana za djecu Ministarstvu porodice, omladine i sporta Republike Srpske, broj: 190-92-1-PŽS-38/15

Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite³⁶

- Da preduzme potrebne mjere i aktivnosti za donošenje novog Zakona o dječijoj zaštiti, kojim bi između ostalog:
 - omogućili da se pravo na materinski dodatak ostvaruje za svako rođeno dijete, a ne samo za prvo troje djece,
 - da se sagledaju realne mogućnosti i poveća cenzus i obuhvat djece korisnika prava na dodatak na djecu, kao i nominalni iznos dodatka za djecu,
 - omogućili ostvarivanje prava roditelja-zdravstvenog osiguranja i mjesečne naknade, za roditelja koji brine o djetetu sa teškim invaliditetom,
 - razmotri mogućnost većeg angažovanja Javnog fonda dječije zaštite u ostvarivanju prava djece i njihovoj zaštiti, utvrđivanjem novih ovlaštenja ove ustanove.

Ministarstvu prosvjete i kulture³⁷

- Pokrenuti inicijativu za izmjenu Odluka o donaciji besplatnih udžbenika, tako da pravo na besplatne udžbenike imaju svi učenici-djeca osnovnih škola iz višečlanih porodica, a ne samo učenici koji su postigli odličan uspjeh, a naročito ako se radi o djeci sa smetnjama u razvoju.

U skladu sa Zakonom o Ombudsmanu za djecu Republike Srpske, ministarstva će u roku od 60 dana obavijestiti Ombudsmana za djecu o mjerama koje su preduzeli.

Ombudsman za djecu
dr Nada Grahovac

³⁶ Preporuka Ombudsmana za djecu Ministarstvu zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske, broj: 190-92-1-PŽS-39/15

³⁷ Preporuka Ombudsmana za djecu Ministarstvu prosvjete i kulture Republike Srpske, broj: 190-92-1-PŽS-40/15